

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

Розвиток комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку з
розладами аутистичного спектра засобами гри

Виконала: здобувач освіти групи СОМ(д)-2
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Іпполітова Христина Сергіївна
Науковий керівник: Горшкова Г. В.
Рецензент: Губарь О. Г.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя

2025 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 68 с., 5 табл., 5 рис., 63 джерела, 5 додатків.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності застосування гри для розвитку комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.

Об'єкт дослідження – комунікативні навички дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.

Предмет дослідження – розвиток комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра засобами гри.

Методи дослідження:

– теоретичні: вивчення та аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація;

– емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи); комплекс діагностичних методик: «Вивчення соціальних емоцій» Г. Ургунтаєвої, Р. Афонькіної, методики «Рукавички» Г. Цукерман; діагностика стану комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку із РАС; спостереження за дітьми з РАС та оцінку їх комунікативних навичок під час ігрової діяльності;

– статистичні: кількісний і якісний аналіз емпіричних результатів.

Гра є важливим інструментом у розвитку комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з розладом аутистичного спектра. Вона сприяє розвитку мовлення, соціальної взаємодії та інших аспектів комунікативної компетентності. Дослідження в цій області розкриває важливі аспекти ефективного використання ігрових методів у розвитку дітей з аутистичним спектром для подальшого покращення соціальної адаптації.

Попередні дослідження підтвердили ефективність такого підходу, проте детальніший аналіз і перевірка впливу конкретних ігрових стратегій є необхідним для визначення оптимального процесу розвитку комунікаційних умінь у цієї категорії дітей.

ІГРОВІ МЕТОДИ, АДАПТАЦІЯ, КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ, ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ, РОЗЛАДИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА, СОЦІАЛІЗАЦІЯ, СТАРШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розлади аутистичного спектра залишаються одним із найбільш маловивчених та складних явищ у розвитку особистості, що ускладнює можливість однозначної характеристики. Вчені продовжують активно досліджувати це явище, знаючи, що розлад аутистичного спектра є складною проблемою як у теоретичному, так і в практичному плані. Протягом багатьох століть проблема аутизму привертала увагу науковців у різних галузях, таких як медицина, психологія та педагогіка.

Роботи вчених та практиків: Н. Байкіна, Д. Шульженко, С. Конопляста, Т. Куценко, І. Логвінова, К. Островська, Т. Скрипник, І. Сухіна, В. Тарасун, М. Химко та ін. внесли значний внесок у розуміння особливостей розвитку дітей з розладами аутистичного спектра, що свідчить про зростання уваги до цього питання у наш час.

Аналіз наукових джерел вказує на те, що діти з розладами аутистичного спектра демонструють дискомфорт при тривалій взаємодії з іншими та зазвичай не беруть активної участі в діалозі. Їхня комунікативна взаємодія з людьми зазвичай обмежена, і вони вступають у контакт лише в разі власних потреб.

Розвиток комунікативних навичок у дітей з розладами аутистичного спектра є надзвичайно важливим з різних поглядів. Адже саме ефективна комунікація відкриває двері до соціальної інтеграції та сприяє їхній успішній адаптації у суспільстві. Крім того, вміння взаємодіяти з іншими людьми є ключовим компонентом навчання, розвитку та професійного зростання. Тому, розвиваючи комунікативні навички у дітей з аутизмом, ми допомагаємо їм у подоланні перешкод і забезпечуємо більш успішну і щасливу життєву траєкторію.

Актуальність та недостатня вивченість феномену зумовили вибір теми магістерської роботи «Розвиток комунікативних навичок дітей старшого

дошкільного віку з розладами аутистичного спектра засобами гри».

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності застосування гри для розвитку комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.

Об'єкт дослідження – комунікативні навички дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.

Предмет дослідження – розвиток комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра засобами гри.

Методи дослідження:

- теоретичні: вивчення та аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація;
- емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи); комплекс діагностичних методик: «Вивчення соціальних емоцій» Г. Ургунтаєвої, Р. Афонькіної, методики «Рукавички» Г. Цукерман; діагностика стану комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку із РАС; спостереження за дітьми з РАС та оцінку їх комунікативних навичок під час ігрової діяльності;
- статистичні: кількісний і якісний аналіз емпіричних результатів.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати завдання:

1. Схарактеризувати комунікативні навички дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.
2. Визначити особливості використання гри для розвитку комунікативних навичок дітей з розладами аутистичного спектра
Діагностувати стан комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.
3. Розробити програму розвитку комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра засобами гри та експериментально перевірити її ефективність.

Методологічне підґрунтя:

– аналіз генезису поняття «розлад аутистичного спектра» (Л. Вінг, К. Дубовик, К. Лорд, І. Марценківський, К. Островська, Б. Рімбланд, Т. Скрипник, Х. Тайгер-Флушберг, В. Тарасун, М. Хербарт);

– дослідження особливостей розвитку комунікативних навичок дітей з розладом аутистичного спектра (С. Конопляста, Т. Куценко, О. Літвінова, В. Тарасун, Д. Шульженко);

– дослідження впливу ігор на комунікативні навички дітей (Т. Кечеровська, А. Макаренко, В. Павленко, Г. Слевко).

База дослідження: заклад дошкільної освіти (ясел-садка) № 247 «Грибочок» Запорізької міської ради.

Апробація результатів: Міжнародна науково-практична конференція «Освіта сьогодення: життєтворчість як основа національного відродження та єдності» до 30-річчя заснування наукової школи педагогіки та психології життєтворчості особистості та 75-річчя з дня народження Івана Гнатівича Єрмакова та 100-річчя з дня народження Лідії Василівни Сохань (Запоріжжя 17 жовтня 2024р.).

Горшкова Г. В, Іпполітова Х. С. Гра та її особливості у дітей з розладами аутистичного спектра.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що схарактеризовано комунікативні навички дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра, визначено особливості використання гри для розвитку комунікативних навичок дітей з розладами аутистичного спектра

Практичне значення полягає у тому, що дібрано методичний інструментарій дослідження, розроблено і впроваджено програму розвитку комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра засобами гри. Практичні результати можуть бути використані у професійній діяльності вчителів-дефектологів, в освітньому процесі здобувачів освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг складає

68 сторінок, основного тексту – 52 сторінки.

ВИСНОВКИ

Теоретичне обґрунтування використання гри для розвитку комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра та результати емпіричного дослідження дозволили досягнути мети нашого дослідження та сформулювати висновки відповідно до поставлених завдань:

1. Схарактеризовано комунікативні навички дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра. Під розладами аутистичного спектра розуміють набір певних психологічних характеристик особистості, які описують різний комплекс не стандартної поведінки, що спричиняють значні труднощі під час соціальних контактів та взаємодії, а також жорстко обмежених інтересів і поведінкових актів, що часто повторюються. Особистість з розладами аутистичного спектра характеризується специфічними особливостями, які виникають через порушення розвитку головного мозку та призводять до порушень у соціальній комунікації, адже негативно впливає на комунікативні навички такої особи. Характеристика комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра показала, що діти даної категорії мають значні складнощі при побудові взаємодії з оточуючими, адже їх психологічних, мовленнєвий розвиток часто не дозволяє оволодіти високим рівнем комунікативної компетентності.

2. Визначено особливості використання гри для розвитку комунікативних навичок дітей з розладами аутистичного спектра. Вчені виділяють наступні особливості комунікативної діяльності дітей з РАС: нездатність адекватно використовувати зоровий контакт, міміку, жестикуляцію для регулювання соціальної взаємодії; невміння налагоджувати стосунки з однолітками; відсутність соціально-емоційної залежності, що виявляється в порушеній реакції на інших, відсутність модуляції поведінки

залежно від соціальної ситуації; відсутність спільних інтересів у спілкуванні з іншими людьми; затримка або повна відсутність спонтанного мовлення без спроби компенсувати цей недолік жестикуляцією та мімікою; відносна невміння почати або підтримувати розмову; ехолалія та стереотипність мовлення; невміння рефлексувати, тобто дитина не усвідомлює, як її сприймає партнер по спілкуванню.

3. Діагностовано стан комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра на базі закладу дошкільної освіти (ясел-садка) № 247 «Грибочок» Запорізької міської ради. В дослідженні брали участь 6 дітей з РАС: три дитини в контрольній групі та три дитини в експериментальній групі шостого року життя.

Дані педагогічного спостереження за дітьми щодо стану комунікативних навичок в різних ситуаціях в експериментальній та контрольній групах свідчать, що більшість дітей мають низький та середній рівні розвитку комунікативних навичок.

4. Розроблено програму розвитку комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра засобами гри, яка спрямована на індивідуальний розвиток кожної дитини та може стати цінним ресурсом для спеціалістів, що працюють з цими дітьми. В програмі дібрані ігри щодо розвитку комунікативних навичок дітей з розладами аутистичного спектра, які зібрано у 5 комплексів: комплекс танцювально-рухливих та тілесно-орієнтованих ігор; комплекс ігор з водою, піском та крупами; комплекс будівельно-конструктивних ігор; комплекс дидактичних ігор; комплекс рольових ігор. Зазначені ігри допомагають дітям розвивати комунікативні навички, включаючи спілкування, фізичну активність, творчість та пізнавальні здібності.

Експериментально перевірено ефективність зазначеної програми. Повторна діагностика дітей свідчить, що в експериментальній групі результати дітей покращились. Діти проявляли більшу мотивацію до спілкування, частіше намагалися вступити в діалог, спілкувались з

однолітками, що підтверджує високу актуальність для розвитку комунікативних навичок дітей із РАС.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вдосконаленні та розширенні добірки вправ та ігор для розвитку комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектру для збільшення терміну їх впровадження.